

УДК 821.161.2-31-94Роздобудько1/7.07

СИНТЕЗ ХУДОЖНЬОГО Й ДОКУМЕНТАЛЬНОГО В ТВОРЧОСТІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО

Юлія Соколовська, канд. філол. наук

*Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
uliamihajluk0807@gmail.com*

Статтю присвячено аналізу літератури «non-fiction», зокрема літератури «creative non-fiction» у сучасній жіночій прозі на прикладі романів Ірен Роздобудько «Переформулювання», «Одного разу» та «Мандрівки без сенсу і моралі». Розглянуто особливості синтезу художнього і документального у текстах письменниці, а також осмислено питання про характер поєднання автобіографічних прийомів та художніх рис оповіді в прозі представниці мідл-літератури Ірен Роздобудько.

Ключові слова: література non-fiction, автобіографізм, документалістика, ретроспекція, Ірен Роздобудько.

Остання третина ХХ — початок ХХІ ст. позначені помітним зростанням інтересу до «літератури факту». Тому в жанровій системі масової літератури стрімко зростає інтерес до так званої документалістики, популярної літератури non-fiction: це щоденники, листи, есе, мемуари, автобіографії тощо. Динаміка творчих пошуків і дискусій як вітчизняних, так і зарубіжних літературознавців свідчить про те, що увага до літератури, яка має документальну основу, дедалі збільшується. «На зміну белетристиці, побудованій на художньому узагальненні, домислі, приходять література документа й факту» [3, с. 4].

На відміну від літератури fiction, література non-fiction ґрунтується на правдивості, проте не допускає вигадки, тому образи в її творах наближуються до однозначності, залишаючи право на переносне тлумачення сприймачем. Правда в цьому разі має суб'єктивний характер. Адже художня цінність літератури non-fiction визначається автентичністю, «модифікацією фактів відповідно до особистісного канону автора» [2, с. 29].

С. Філоненко зазначає, що на пострадянському просторі до літератури non-fiction зараховують інтелектуальні жанри (наприклад, наукові монографії), науково-популярну продукцію, документалістику (мемуари, біографії) і так звану літературну журналістику (газетно-журнальні есе, колонки, розслідування) [16, с. 162]. Проте серед такої безлічі жанрів далеко не всі можуть бути зараховані до жанрів популярної літератури, тобто призначатися масовому реципієнту.

Починаючи з 60-х років ХХ ст. зарубіжні дослідники виявили тенденцію виокремлювати серед літератури non-fiction так звану «creative non-fiction», що синонімічно позначають «literary non-fiction», «narrative non-fiction» («творча», «літературна»), до якої зараховують травелоги, твори про природу, біографії, автобіографії, мемуари, есеїстику. «Саме «літературність», — за словами С. Філоненко, — відрізняє літературу «creative non-fiction» від щоденної журналістики, репортажів, критичних біографій та академічної літературної критики» [16, с. 163].

Художньо-документальна література намагається показати правду життя, забарвлену вимислом письменника. Важлива риса документальності — правильне осмислення фактів, пошук сутності явищ і тенденцій розвитку. А художність — це майстерність письменника в компонуванні документального матеріалу, у побудові композиції й розташуванні фактичних подробиць, переосмисленні й трансформації подій та епізодів тощо.

У прозовому доробку Ірен Роздобудько представлено такі твори літератури «non-fiction»: автобіографії «Переформулювання» та «Одного разу» й травелог «Мандрівки без сенсу і моралі».

Загальновідомо, що література мандрів є синтетичним утворенням. Вона балансує між белетристикою й публіцистикою, фіктивністю й документальністю. Її «інгредієнтами» можуть бути і щоденник, і подорожні нотатки, і путівник, і мемуари, й автобіографія, і роман» [15, с. 320]. Як найбільш повне і термінологічно коректне визначення жанру подорожі дослідники вказують таке: «Жанр, в основі якого лежить опис мандрівником (очевидцем) достовірних відомостей про які-небудь, в першу чергу, незнайомі читачеві чи маловідомі країни, землі, народи у формі нотаток, записок, щоденників, журналів, нарисів, мемуарів» [8, с. 23].

Літературний травелог визначають як звіт про певну мандрівку, який характеризується експресивною та емоційною розповіддю про побачене, принципом жанрової свободи, провідною роллю автора-оповідача, суб'єктивністю авторської точки зору, наявністю елементів інших жанрів (автобіографії, листа, щоденника, фольклорної байки, газетної інформації) [1, с. 42]. За словами В. Саєнко, рисами травелогу є поєднання описових принципів побудови документального твору, в якому домінує ідейно-художній елемент; складна дія документальної, художньої і фольклорної форм, об'єднаних образом героя-мандрівни-

ка чи оповідача. Формотвірний чинник жанру травелогу — антитеза між «своїм» (світом, простором) і «чужим» [12, с. 133].

Останнім часом українські письменники активно схилиються до написання мандрівної прози: «У пошуках Огопого» Лесі Ворониної, «Мексиканські хроніки», «Подорожі на Пуп Землі» Максима Кідрука, «Baby travel. Подорожі з дітьми, або Як не стати куркою» Ірени Карпи. Не винятком стала й Ірен Роздобудько.

Ще І. Франко вважав пригодиницький мотив важливим структурним чинником епічної літератури: «Пристрасть до подорожей, бажання пізнавати чужі краї і народи — таке давнє, як і цивілізація... тільки знайомлячися з іншими людьми, чоловік збагачує засіб своїх відомостей, учиться користуватися чужими досвідами, почуває бажання вийти з утертої рутини традиційного життя, поступає наперед...» [17, т. 32, с. 371–372], а на думку сучасних дослідників, мотив мандрів притаманний усьому українському постмодерну як «перманентний пошук мети» [5, с. 165].

За словами Я. Голобородька, у прозі Ірен Роздобудько наявні спільні конструкти, на яких тримаються всі тексти письменниці й охоплюються формулою-визначенням «поетика усеможливих пригод. Мотив пригоди/пригод виступає основоположною субстанцією у творчості авторки [4, с. 170]. За визначенням дослідника, у прозі-письмі Ірен Роздобудько пригоди інтерпретуються у декількох вимірах: як сюжетні, часопросторові подорожі («Останній діамант міледі», «Мандрівки без сенсу і моралі»), психологічні, внутрішньо-особистісні мандри («Він: Ранковий прибиральник», «Вона: Шості двері», «Якби»), як синтез зовнішньої та внутрішньої мандрівних форм («Гудзик», «Гудзик-2. 10 років по тому», «Дві хвилини правди»). Об'єктом нашого дослідження буде насамперед сюжетна подорож, присутня в романі Ірен Роздобудько «Мандрівки без сенсу і моралі».

За словами письменниці, їй до вподоби число «10». Можливо, саме тому в творі Ірен Роздобудько десять розповідей про десять країн. Зі Скандинавії читач разом з авторкою опиняється на Балканах (у Хорватії, Греції), потім — в Єгипті, Малайзії, звідти переміщується до Чехії; потім — величезний «стрибок» до Америки, Ізраїлю і, нарешті, — на Мальту. Реальність сюжетів письменниці підтверджують уміщені в книзі фотографії відвіданих історичних та культурних пам'яток, географічних ландшафтів, захоплюючих краєвидів, яскравих етнотипів тощо.

Одна з найважливіших ознак роману «Мандрівки без сенсу і моралі» — провідна роль автора-оповідача, який скріплює структуру книги. Ірен Роздобудько розкриває перед читачем неповторність життя далеких країн, «іноді — їх екзотичність, незнайому ментальність місцевих жителів, нову культуру» [6, с. 223], тим самим підкреслюючи «сенса» власної книги. Недарма авторка на початку твору пише: «Мить відкриття незнайомих дверей — одна з найцікавіших у всіх мандрах» [9, с. 5].

Читацьке відвідування Америки вийшло найбільш «неінформативним у плані туризму», а радше навчальним, пізнавальним та емоційним. Читачі довідаються про прикрі історії героїнь семінарів на тему заробітчанства й сексуального рабства. «Якби всіх зниклих слов'янок зібрати до купи, — вийшла б ціла країна, розміром з Албанію», — вважає Ірен Роздобудько.

Щодо Ізраїлю, то деякі спостереження про цю країну ввійшли до роману Ірен Роздобудько «Амулет Паскаля» та, окрім того, реципієнти візуально мають можливість пройти територію Старого міста дахами, на яких, окрім телевізійних антен, розпласталися квітники та місця для відпочинку, а також побачити в храмі Діви Марії зібрані образи Богородиці з усього світу.

Оповідки про невеличку Мальту письменниця подає у формі листів до Майкла, героя роману «Він: Ранковий прибиральник», в яких авторка описує враження від цієї країни, де «населення одного містечка може дорівнювати кількості дітей в одній середній школі». Разом із Майклом можна дізнатися, що в Мальті живуть найкращі різьбярі на золоті і сріблі, а також як Ірен Роздобудько відшукала у вирізблених на мармурі мальтійських лицарях запорізьких козаків.

Варто зазначити, що кожну історію письменниця завершує своєрідним додатком, у якому для гурманів містяться рецепти іноземних страв, а для інтелектуалів — імена письменників (лауреатів Нобелівської премії або улюбленців авторки), «які творять обличчя тої чи тої країни».

Від пильного ока Ірен Роздобудько не вислизають такі дрібниці, «як ключі, що стирчать з дверей на Мальті, білизна, розвішана на тлі Храму Гробу Господнього в Єрусалимі, бабця, що варить, мабуть, найкращу й найміцнішу каву в світі в нетрях Умага» [6, с. 223]. Як відмічає авторка: «Коли сприймати світ у деталях, тоді і велике стає більш зрозумілим» [9, с. 7].

Можна сказати, що «мораль» у книзі все ж присутня, адже письменниця, незважаючи на легкість викладу, вдається і до філософських суджень: «в цивілізованих країнах соромно хизуватися своїм багатством. Тому що воно не завжди є еквівалентом розуму, освіченості та інтелігентності» [9, с. 177]; «звідки взялися ці «сто мільйонерів» у країні, яка як суверенна держава існує менше чверті сторіччя» [9, с. 177]. І з гіркотою в слові Ірен Роздобудько узагальнює: «їхнє життя безнадійно спрогнозоване майже до кінця» і «прогнозованим є життя їхніх дітей, котрі ніколи самотужки не майструватимуть телескоп, щоб побачити зірки» [9, с. 178].

Загалом травелог «Мандрівки без сенсу і моралі» — то цікавинки, найяскравіші враження письменниці, пережиті емоції, адже вловивши унікальні риси кожної народності, Ірен Роздобудько відтворює суб'єктивне сприйняття світу, пізнаючи його через дрібниці та свої відчуття. У стильову манеру письма входить гумор, екзотика й екстрим. Гумор розважає, екзотика піднімає над буденністю, екстрим примушує замислитись, а все разом надихає й збагачує естетичні смаки читачів. Таким чином «травелог — завжди актуальна і востребувана модель твору, в якій чи не найбільше реалізується потяг людини до знань інших світів і континентів, паралелей і меридіанів, а також — жага свободи, вельми важлива духовна цінність» [12, с. 145].

Потрібно зауважити, що останнім часом спостерігається поява непідробного читацького інтересу до автобіографій. Чим цікавішою і глибшою є людина, тим цікавішим є опис її життя, в якому особистість постає не як пасивний реєстратор подій, а як активний діяч, людина свого часу. Автобіографію серед інших прозових жанрів вирізняють такі риси: фактична основа написання автобіографії, тожність автора, наратора і головного героя твору, суб'єктивізм оповіді, ретроспективність викладу подій, наявність автобіографічного часу, комунікативний характер оповіді, психологічна заглибленість автора у власний внутрішній стан, документальна та естетична значущість твору.

Наявність вищенаведених ознак спостерігаємо в творах Ірен Роздобудько «Переформулювання» й «Одного разу». За словами Г. Улюри, «Переформулювання» — це «ніби-мемуари сповідального типу» [15, с. 319], Ю. Джугастрянська вказує на «суміш спогадів, напівщоденникових рефлексій та інтерв'ю» [7, с. 60], Я. Голобородько вважає, що фабульне розгортання тексту подається на межі есею, нарису

й автобіографії [4, с. 174]. Як бачимо, одностайної точки зору щодо жанровості твору «Переформулювання» немає. Можна стверджувати, що у романі Ірен Роздобудько вищезгадані жанри документальної прози тісно взаємопереплітаються. З цього приводу польська дослідниця Р. Любас-Бартошинська наголошує: «Спогади, мемуари, автобіографія, щоденник — це поняття, які неодноразово вживаються як взаємозамінні» (цит. за: [13, с. 88]).

Варто сказати, що автобіографізм пронизує всю книгу «Переформулювання», адже цей твір збудований на історії життя письменниці, в якому постає динаміка росту автогероїні. Власне біографію та художню біографію розрізняє В. П. Саєнко: «Коли традиційна автобіографія характеризується простим переказом основних подій у хронологічній послідовності, то автобіографічна повість наскрізь емоційно насичена, мотивує вчинки і дії героя, розкриває психологічно багату картину розмаїтих почувань, змушує читача співпереживати і відчувати все те, що відчуває автор-герой» [13, с. 92–93].

За внутрішнім наповненням роман «Переформулювання» — своєрідна книга-сповідь, адже твір передбачає суб'єктивацію, психологізм оповіді, використання прийому ретроспекції, який у тексті — домінуючий. Розповідь пронизана тонким ліризмом, теплою іронією, викликана відтворенням та відновленням вражень різних періодів із життя письменниці. Принцип «саморозповідання», покладений в основу «Переформулювання», найкраще репрезентує психологічний стан письменниці, адже автогероїню зустрічаємо якраз у мить внутрішньої напруги. Тому записи індивідуального характеру про події, факти, враження у житті авторки є ретранслятором її внутрішнього світу, її суб'єктивного буття.

Використовуючи форму сповідальності, авторка «свідомо творить не сповідь-каяття, а сповідь-проповідь». Це не покаяльний жіночий его-текст, як говорять про жіночу автобіографію. Змістовою домінуючою «Переформулювання» є не просто зображення свого шляху до успіху — від простої журналістки до редактора глянцевого журналу «Караван історій» та відомої української письменниці, а історія становлення особистості — на прикладі власного життєвого досвіду письменниця осмислює проблеми людської екзистенції, успіху, моральних цінностей тощо.

Неправильна книга «Одного разу», як її сама назвала Ірен Роздобудько, як її номінувала Ірен Роздобудько, є мовби доповненою ав-

тобіографією до твору «Переформулювання». Зробивши основний акцент на казковому вислові «одного разу», письменниця склала мозаїку «зі своїх спогадів, яскравих вражень, окрушин життєвого досвіду» (Г. Пагутяк). Тобто це своєрідний роман у фрагментах, роман дрібних роздумів, що перетворився на монолітну споруду під назвою «Одне життя». Роман «Одного разу», розкриваючи знакові події в духовному поступі авторки, натхненно й детально вирізьблений автобіографічними штрихами, деталями, подробицями та асоціативними паралелями.

В анотації до твору зазначено: «Одного разу ми народжуємося на світ, потім починаємо шукати сенс життя, робимо помилки. Розчаровуємося, падаємо, злітаємо, віримо, зневірюємося... Віримо, що добро перемагає зло, — або самі стаємо злом. Одного разу нам усім хочеться повірити в диво» [10, с. 222]. Як бачимо, Ірен Роздобудько, спираючись на попередній роман «Переформулювання», й надалі пропонує реципієнтам автобіографічні філософські роздуми, зокрема про швидкоплинність людського буття: «Кожен знайде в ній щось для себе, про себе. Вона і для молодих — аби вони зрозуміли, що життя прекрасне і... коротке. І йшли по ньому без страху. І для старших, аби вони пригадали своє — таке довге! — життя. І зрозуміли, що воно — прекрасне» [10].

Удаючись до прийому ретроспекції, притаманного жанру сповіді, автогероїня здійснює подорож у радянське дитинство, студентську молодість і в похмурий період «заробляння грошей» у 90-х. А також доводячи, що світ потрібно сприймати через деталі, Ірен Роздобудько відтворює чуттєво-сентиментальний дитячий спогад про бабусине «абалденне» пальто і сукню, яку та шила для поїздки в Китай до дідуся.

Таким чином, автобіографії Ірен Роздобудько — самобутні й оригінальні, оскільки вона пише не стільки про себе, скільки про почуття й емоції, пропущені крізь призму свідомості, що сприймаються як сповідь. «Переформулювання» та «Одного разу» — це ретроспектива її власного минулого, спроба його синтезу з позицій зрілості, тому й звертається авторка до літературного жанру автобіографії як способу самоосмислення. Рисую, котра споріднює автобіографічні модули обох творів, є те, що вони становлять не просто розповіді письменниці про своє життя чи певні його моменти, — значно важливішу роль у них відіграє інтерпретація фактів, суб'єктивне бачення дійсності. Автобіографізм письменниці полі-

векторний: він пов'язаний з проблемами процесу творчості, успіху, пізнання світу та себе у світі.

Художньо-документальна проза Ірен Роздобудько специфічна за своєю дуалістичною природою. З одного боку, фактологічна база: наслідування документа, факту; з другого — художньо-образотворчі засоби, прийоми власне художньої літератури. Фактичний матеріал надає оповіді особливу емоційну забарвленість, присутня проблематика має гуманістичну спрямованість. Загальний стиль і вся система використаних елементів створюють атмосферу достовірності, правдивості, в чому й полягає естетичний потенціал художньо-документального твору, підкреслюють творчу індивідуальність письменниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецька Н. Жанр тревелогу на українському книжковому ринку / Н. Білецька // Коло. — 2013. — № 5. — С. 41–44.
2. Варикаша М. М. Література non-fiction: поміж фактом і фікцією / М. М. Варикаша // Актуальні проблеми слов'янської філології. — 2010. — Вип. 23, ч. 3. — С. 28–39.
3. Галич О. А. Українська документалістика на зламі тисячоліть: специфіка, генеза, перспективи : монографія / Галич О. А. — Луганськ : Знання, 2001. — 246 с.
4. Голобородько Я. Елізіум. Інкорпорація стратогом / Я. Голобородько. — Харків : Фоліо, 2009. — 187 с.
5. Гундорова Т. Постмодерна бездомність // Гундорова Т. Постчорнобильська бібліотека: український літературний постмодерн / Тамара Гундорова. — Київ : Критика, 2005. — С. 159–177.
6. Гусева О. Сучасний подорожній нарис: особливості трансформації старого жанру / Олена Гусева // Вісник Львівського національного університету. Серія Журналістика. — 2014. — Вип. 39. — С. 221–226.
7. Джугастрянська Ю. Ірен Роздобудько: коли жінка-поет... : [про укр. поетесу] / Ю. Джугастрянська // Дивослово. — 2009. — № 1. — С. 59–61.
8. Дідух-Романенко С. Подорожні нотатки: визначення, особливості, еволюція жанру / С. Дідух-Романенко // Коло. — 2013. — № 5. — С. 23–25.
9. Роздобудько І. Мандрівки без сенсу і моралі / Ірен Роздобудько. — Київ : Нора-Друк, 2011. — 192 с.
10. Роздобудько І. Одного разу... : роман / Ірен Роздобудько ; передм. Л. Ворониної. — Харків : Клуб сімейн. дозвілля, 2014. — 224 с. : іл.
11. Роздобудько І. Переформулювання / Ірен Роздобудько. — Київ : Нора-Друк, 2007. — 240 с.

12. Саєнко В. П. Модифікації травелогу в сучасній українській та німецькій літературах / В. П. Саєнко // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Філологія. — 2016. — Том. 21, вип. 1 (13). — С. 133–145.
13. Саєнко В. Сучасна українська література: компендіум / Валентина Саєнко. — Одеса : Астропринт, 2014. — 352 с.
14. Сучасна українська белетристика: координати «Коронації слова» : монографія / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського ; за ред. С. В. Підпригоря. — Миколаїв : Іліон, 2014. — 306 с.
15. Улюра Г. Параформування / Г. Улюра // ЛітАкцент. Вип. 1 : Сучасна література в колі твого читання. — Київ : Темпора, 2008. — С. 318–320.
16. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія / Філоненко Софія. — Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. — 432 с.
17. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. — Київ : Наук. думка, 1976–1986.

СИНТЕЗ ХУДОЖЕСТВЕННОГО И ДОКУМЕНТАЛЬНОГО В ТВОРЧЕСТВЕ ИРЕН РОЗДОБУДЬКО

Юлия Соколовская, канд. филол. наук

Прикарпатский национальный университет им. В. Стефаника

Статья посвящена анализу литературы «non-fiction», в частности литературы «creative non-fiction» в современной женской прозе на примере романов Ирен Роздобудко «Переформулирование», «Однажды» и «Путешествия без смысла и морали». Рассмотрены особенности синтеза художественного и документального в текстах писательницы, а также осмыслен вопрос о характере сочетания автобиографических приемов и художественных черт сказания в прозе представительницы мидл-литературы Ирен Роздобудко.

Ключевые слова: литература «non-fiction», автобиография, документалистика, ретроспекция, Ирен Роздобудко.

THE SYNTHESIS OF ARTISTIC AND DOCUMENTARY IN IREN ROZDOBUDKO'S PROSE

Yuliia Sokolovska, Candidate of Philological Sciences

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

This article is devoted to non-fiction literature analysis such as creative non-fiction literary of contemporary women's prose found in Irene Rozdobudko's novels «Reformulation», «Once upon a time» and «Journeys with no sense or morals». It is about synthesis of fiction and documentary specifics in this author's works as well as topic of combination of autobiographic methods and fiction features in middle literature writer Irene Rozdobud-

ko's prose. It's focus is on reflection of experiences and thinking throughout life. In conclusion the research confirms the original idea about certain style of combining fiction and documentary in author's novels is first of all a result of her outlook and reflection of experiences, described in narrative range of works, mostly by retrospective principles. The personal notes about events, facts and impressions in Irene Rozdobudko's life is re-translation of her inner world, her subjective being. In addition to that it is emphasized on philosophical psychology base of memories and theirs place in author's work.

Fiction documentary prose of Irene Rozdobudko has specific dualistic nature. On one side fact base: following the document or fact; on the other side: pictorial fiction means, retrospective sequence of events and author's psychological absorption in her inner state.

Key words: *non-fiction literature, autobiography, documentary, retrospection, Iren Rozdobudko.*

REFERENCES

1. Biletska, N. (2013), Zhanr trevelohu na ukrainskomu knyzhkovomu rynku [A genre of travelogue at the Ukrainian book market], Kolo [Circle], no. 5, pp. 41–44 [in Ukrainian].
2. Varykasha, M. M. (2010), Literatura non-fiction: pomizh faktom i fiktsiieiu [Literature of non-fiction: between a fact and fiction], Aktualni problemy slovianskoi filolohii [Actual problems of Slavic philology], no. 23, pp. 28–39 [in Ukrainian].
3. Halych, O. A. (2001), Ukrainska dokumentalistyka na zlami tysiacholit: spetsyfika, heneza, perspektyvy : monohrafiia [Ukrainian documentary prose on the fracture of millenniums : specific, genesis, prospects : monograph], Znannia, Luhansk [in Ukrainian].
4. Holoborodko, Ya (2009), Elizium. Inkorporatsiia stratohem [«Elysium. Stratum Incorporation»], Folio, Kharkiv [in Ukrainian].
5. Hundorova, T. (2005), Postmoderna bezdomnist [Postmodern homelessness], Postchornobylska biblioteka: ukrainskyi literaturnyi postmodern [Post-Chornobyl' library: the Ukrainian literary post-modern], Krytyka, Kyiv, pp. 159–177 [in Ukrainian].
6. Husieva, O. (2014), Suchasnyi podorozhnii narys: osoblyvosti transformatsii staroho zhanru [Modern travelling essay: features of transformation of old genre], Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu. Serii Zhurnalistyka [Collection of the Lviv national university. Serial Journalism.], Vol. 39, pp. 221–226 [in Ukrainian].
7. Dzhuhastrianska, Yu. (2009), Iren Rozdobudko: koly zhinka-poet... : [pro ukr. poetesu] [Iren Rozdobudko: when the woman is a poet] : [about ukr. poet], Dyvoslovo, no. 1, pp. 59–61 [in Ukrainian].
8. Didukh-Romanenko, S. (2013), Podorozhni notatky: vyznachennia, osoblyvosti, evoliutsiia zhanru [Travelling notes: determination, features, evolution of genre], Kolo [Circle], no. 5, pp. 23–25 [in Ukrainian].

9. Rozdobudko, I. (2011), Mandrivky bez sensu i morali [Trips without sense and moral], Nora-Druk, Kyiv [in Ukrainian].
10. Rozdobudko, I. (2014), Odnoho razu... : roman [Once... : novel], Klub Simein. Dozvillia, Kharkiv [in Ukrainian].
11. Rozdobudko, I. (2007), Pereformulivannia [Reformulating], Nora-Druk, Kyiv [in Ukrainian].
12. Saienko, V. P. (2016), Modyfikatsii travelohu v suchasni ukrainskii ta nimetskii literaturakh [Modifications of travelogue in modern Ukrainian and German literatures], Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova [Collection of the Odesa national university named after I. I. Mechnykova. Filolohiia], Vol. 21, no. 1 (13), pp. 133–145 [in Ukrainian].
13. Saienko, V. (2014), Suchasna ukrainska literatura: kompendium [Modern Ukrainian literature: compendium], Astroprynt, Odesa [in Ukrainian].
14. Suchasna ukrainska beletristyka: koordynaty «Koronatsii slova» : monohrafiia (2014), [Modern Ukrainian fiction: coordinates of «Coronation of word» : monograph], Mykolaiv. nats. un-t im. V. O. Sukhomlynskoho [Mykolaiv national university named after V. O. Sukhomlynskoho], Ilion, Mykolaiv [in Ukrainian].
15. Uliura, H. (2008), Paraformulivannia [Reformulating], LitAksent: Suchasna literatura v koli tvoho chytannia [LitAksent : Modern literature in the circle of your reading], Vol. 1, pp. 318–320 [in Ukrainian].
16. Filonenko, S. (2011), Masova literatura v Ukraini: dyskurs / hender / zhanr : monohrafiia [Mass literature in Ukraine: discourse / gender / genre : monograph], LANDON-XXI, Donetsk [in Ukrainian].
17. Franko, I. (1976–1986), Zibrannia tvoriv : u 50 t. [Collected Works in fifty volumes], Naukova dumka, Kyiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 1 березня 2017 р.